

ИНВЕСТИЦИОН ЛОЙИҲАЛАРНИНГ МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ

Гулямов Абдулазиз Исмаилович

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги “Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби” магистранти

Аннотация. *Мақолада инвестицион лойиҳаларни мамлакатнинг иқтисодий ривожланишдаги ўрни, ахамияти таҳлил қилинган. Шунингдек инвестиция турлари, молиялаштириш йўллари атрофлича ёритилган.*

Калит сўзлар: *инвестиция, лойиҳа, инвестицион лойиҳалар, стратегия, молиялаштириш, кредитлар.*

Хорижий инвестициялар халқаро капитал ҳаракатининг шакли сифатида ўзига хос маънога эга. Товар ишлаб чиқаришнинг жаҳон бозори фазасидан жаҳон хўжалиги фазасига ўтишида нафақат товарлар, балки ишлаб чиқариш омиллари, биринчи навбатда, инвестициялар кўринишидаги капиталнинг халқаро ҳаракати содир бўлади.

Инвестициялар ижтимоий капитални кўпайтириш, технологик тараққиётни жорий этиш жараёнига ижобий таъсир кўрсатади, бу эса мамлакат ёки минтақанинг ишлаб чиқариш салоҳиятининг ўсиши ва уларнинг иқтисодий ривожланиши учун асос бўлади.

Ҳозирги босқичда инвестицион фаолликни, биринчи навбатда, саноатни жонлантirmасдан туриб, эришилган барқарорликни таъминлаш ва ундан кейинги иқтисодий ривожланиш мумкин эмас. Инвестицион фаолиятни жонлантириш жараёнида инвестиция соҳасини давлат томонидан тартибга солиш катта аҳамиятга эга.

Қайта ишлаб чиқариш жараёнининг зарурий шарти асосий капиталнинг эскирган ёки эскирган элементларини алмаштириш бўлиб, асосий воситалар ва номоддий активларнинг эскириши ҳисобига амалга оширилади, унинг асосий мақсади янги ва ишлатилаётган меҳнат воситаларини техник жиҳатдан такомиллаштириш. Бироқ амортизация тўловлари асосий капитални тиклаш ва ишлаб чиқаришни кенгайтириш учун етарли эмас. Ушбу муаммони ҳал қилиш учун инвестицияларни жалб қилиш керак.

Умуман олганда инвестициялар-бу фойда олиш мақсадида бўш пул маблағлари, илмий тадқиқот натижалари ёки капитални барча турдаги бизнесни ташкил этиш, ташкилот капиталига кириш, меҳнат ресурсларига,

маркетинг тадқиқотларига қўйишдир. Фойда-бу даромад ва харажатлар ўртасидаги пул кўринишидаги фарқ. Фойда инвестицияларнинг мақсади ва манбаларидан бири ҳисобланади.

Молиявий қўйилмалардан олинадиган даромад манбалари инвестиция ресурслари кўринишида фойдаланиш мумкин бўлган пул миқдори сифатида кўрсатилади. Инвестиция манбаларини тўғри танлаш инвестиция фаолиятининг ҳаётийлигига ҳам, якуний даромаднинг тақсимланишига ҳам таъсир қилади. Компанияда қўлланиладиган бошқарув механизми инвестиция даромадлари манбаларининг таркиби ва тузилишига катта таъсир кўрсатади.

У макроиқтисодий ва микроиқтисодий даражадаги инвестиция даромадларининг ички ва ташқи манбалари ўртасида тақсимланади.

Макроиқтисодий даражадаги ички молиялаштириш манбаларига қуйидагилар киради:

- давлат бюджетидан молиялаштириш;
- фуқароларнинг шахсий жамғармалари;

инвестиция фондлари, тижорат банклари, нодавлат пенсия жамғармалари, корхоналар, суғурта компаниялари ва бошқаларни жамлаш.

Макроиқтисодий даражадаги ташқи инвестициялар манбаларига хорижий инвестициялар, кредитлар ва ссудалар каби турлари киради. Микроиқтисодий даражадаги ички инвестициялар манбаларига корхонанинг ривожланишини таъминлаш мақсадида шакллантириладиган ўз маблағлари киради. Амортизация ажратмалари, корхона эгаларининг инвестициялари, соф фойданинг капиталга айлантирилган қисми корхонада мавжуд бўлган, инвестиция даромадларининг ички манбаларидан шаклланидиган корхонанинг ўз молиявий ресурсларининг асосини ташкил қилади.

Микроиқтисодий даражадаги инвестиция даромадларининг ташқи манбаларига қуйидагилар киради:

- инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш ёки маблағларни узок муддатли инвестициялаш учун олинган кредитлар;
- давлат бюджетидан молиялаштириш ва бошқалар.

Инвестицион ресурслар инвесторларнинг фуқаролигига қараб тақсимланади:

- ички капитал ҳисобидан ташкил этилган инвестиция фондлари, уларнинг ўзига хос хусусияти шаклларнинг хилма-хиллиги ва ўрта ва кичик бизнес учун қулайлиги;

□ чет эл капитали ҳисобидан ташкил этилган инвестиция фондлари, уларнинг асосий мақсади корxonанинг мавжуд жиҳозларини такомиллаштириш, реконструкция қилиш билан боғлиқ йирик инвестиция лойиҳалари режаларини амалга оширишдан иборат.

Молиялаштириш манбалари икки турга бўлинади:

- ўз маблағлари;
- қарз маблағлари.

Корхонага мақсадли инвестициялар учун берилган маблағлар ҳам ўз маблағлари қаторига киради. Устав капитали ташкилот эгалари томонидан тадбиркорлик фаолиятини бошлаш учун корхона уставига тенг миқдорда инвестиция қилинган маблағлар сифатида ифодаланади. Қоидага кўра, у корхона ташкил этилганда асосий ва ягона инвестиция манбаи бўлиб, маблағларни дастлабки инвестициялашда шаклланади.

Ҳар бир фойданинг ошиши нарх омили билан белгиланади. Ташкилот томонидан ишлаб чиқарилган маҳсулотлар нархини ошириш орқали улар молиявий ресурсларнинг этишмаслигини қоплашга ҳаракат қиладилар. Нархларнинг ошиши ишлаб чиқарилган маҳсулотларни сотиш билан боғлиқ муаммоларга олиб келади, ишлаб чиқаришнинг пасайишига олиб келади, бу эса корxonанинг банкрот бўлиш эҳтимолини оширади. Захира фондини шакллантиришнинг асосий манбаи фойда олиш ҳисобланади. Захира фонди тадбиркорлик фаолияти давомида кутилмаган йўқотишлар ва эҳтимолий йўқотишларни қоплаш учун зарурдир. Соф даромад даромаднинг асосий шакли бўлиб, ташкилотнинг бюджетга мажбурий тўловларни амалга оширгандан, солиқлар ва йиғимларни тўлаганидан кейин қоладиган бутун фойдасининг бир қисмини ифодалайди.

Давлатнинг акциядорлик иштироки давлат тузилмаларининг маблағларнинг капитал инвестори сифатида иштирок этишини назарда тутаяди, бунда тижорат тузилмалари зарур инвестицияларнинг қолган қисмини инвестиция қиладди.

Субсидиялар бериш ёъли билан давлат томонидан молиялаштириш деганда маълум бир инвестиция лойиҳасини амалга ошириш учун давлат тузилмалари томонидан бепул ажратиладиган маблағлар тушунилади.

Кредитлар бўйича давлат томонидан кафолатлар бериш тижорат тузилмасидан кредит олишни назарда тутаяди, шу билан бирга давлат органлари, муайян тузилмалар орқали, бажарилмаган тақдирда, кредит суммасини тўлаш орқали қайтариш кафили ролини бажарадилар. ташкилотнинг мажбуриятлари.

Мақсадли кредитлар маълум бир ташкилотга ёки муайян инвестиция лойиҳасини амалга ошириш учун имтиёзли асосда берилади. Мақсадли кредитда давлат тузилмалари кредитни қайтариш шартлари ва тартибини, фоиз ставкалари миқдорини белгилайди

